

46 שאדם דן מעצמו בקל וחומר. ומה שנלמד מגזירות שוות, ותקופות
47 – מולד הלבנה, ונמטריות – דרשה שנלמדת מהאות של תחילת
48 כל תיבה, ומשלות בוכסים ומשלות שועלים – משלי כובסים
49 ושועלים שנועדו להבין דברי תורה. שית שדים, להשביעם,
50 ונצרכים כדי לעשות קמיע לרפואה, ושיחת דקלים – דיבור בני
51 אדם אל העצים, ושיחת מלאכי השבת להשביעם, ודבר גדול ודבר
52 קטן.
53 הגמרא מבארת מהו דבר גדול ודבר קטן: דבר גדול זה מעשה
54 מדרבנא המובא בבבא (יחזקאל א), ודבר קטן זה היות דאבי ורבא –
55 קושיות ותירוצים שהקשו ותירצו אביי ורבא על המשניות
56 והברייתות.
57 הגמרא מביאה שנתקיים בתלמידים מאמר הפסוק במשלי: לנבים
58 – נתקיים בתלמידים אלו מה שנאמר (משלי ח כא) להנהיג אותי יש
59 – שהקב"ה יתן לאוהביו שלש מאות ועשר עולמות, כמנני יש,
60 ואוצרותיהם אמלא' – משום שהם מלאים כל כך בדברי תורה
61 וחכמה.
62 אומרת הגמרא: וכי מאחר דהתלמיד הקטן ששכולם בן – היה גדול
63 כל כך, אם כן גדול ששכולם, על אחת כמה וכמה שהיה יודע להבין
64 דבר מתוך דבר. ואכן אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל שהיה גדול
65 שבכולם, ששפעה שישב ועוסק בתורה, כל עוף שפוצח עליו היה
66 נשחר.

משנה

67 משנתינו דנה האם אדם נאמן לומר על אחר שהוא בנו או שהוא
68 אחיו: האומר על אדם אחר 'זה בני', נאמן לענין שירש אותו
69 ולפטור את אשתו מהיבום. אבל אם אומר 'זה אחי', אינו נאמן
70 לענין שירש יחד עם אחיו בנכסי אביהם, כיון שהאחים יאמרו
71 שאינם מכירים אותו. ויפול אדם זה שהוא ספק אה, עמו כחלקן –
72 מתוך חלק הירושה של האח שהורה שהוא אחיו. ואם פת האח
73 הספק, ויחזרו הנכסים שקיבל המת מירושת האח, למקומן – למי
74 שנתן לו אותם, כלומר לאח שאמר עליו שהוא אחיו. ואם נפלו לו
75 – לאח הספק, נכסים מקומם אחר בירושה ואחר כך מת, יירשו אחיו
76 שלא אמרו עליו שהוא אחיהם, עמו – עם האח שהורה שהוא
77 אחיהם, שהרי לדבריו הם אחיו.

גמרא

78 הגמרא מבארת לענין מה מבואר במשנה שנאמן לומר 'זה בני'.
79 מבררת הגמרא: מה ששינו במשנה שהאומר זה בני נאמן, למאי
80 הלבתא – לענין איזו הלכה נאמר כן. משיבה הגמרא: אמר רב
81 יהודה אמר שמואל, לענין שיהא הבן יורשו. ועוד, כדי לפטור את
82 אשתו מן היבום, שאם מת בלא בנים, אשתו חייבת ביבום,
83 וכשאומר 'זה בני', הוא פוטר מן היבום.

1 אך אם לאו, שאינך יכול לבטל את המכירה וההקדש, על כרחך
2 שהמתנה היתה מתנה גמורה, ואם כן אי אתה יכול להוציא
3 מהבנים מה שהחזרתי להם, כיון שנתתי להם משלי ולא משל האב
4 כלל.

5 הגמרא מביאה ששמאי הסכים לדברי יונתן: מחמת תשובתו של
6 יונתן בן עוזיאל, אמר שמאי, הטיח עלי בן עוזיאל, הטיח עלי בן
7 עוזיאל – יונתן בן עוזיאל השיבני דרך בזיון ונצחני.

8 הגמרא מבררת מדוע מתחילה בתחילה, ומדוע טען ליונתן שאינו יכול
9 מאי קבר – מה סבר שמאי בתחילה, ומדוע טען ליונתן שאינו יכול
10 לתת לבנים. משיבה הגמרא: יונתן טען כך משום מעשה דביה
11 חורין. דנתן במשנה (גדרים מה) מעשה שהיה בבית חורין, באחר שהיה
12 אביו מורד הימנו הנאם – שאסר את אביו בנדר מכל נכסיו, והיה
13 המדיר משיא את בנו, ורצה שאביו ישתתף בסעודת הנישואין,
14 ואמר להבירו, הרי החצר שבה תערך הסעודה, ופעודה עצמה
15 נתונין לך במתנה, ואינו לפעוד – ותכלית המתנה אינה [אלא כדי]
16 שיבא אבא שלי ויאכל עמי בפעודה בלא שיעבור על הנדר, משום
17 שיחשב שאוכל משלך ולא משלי. אמר לו המקבל, אם שלי הן, הרי
18 הן מוקדשין לשמים, ואסורים לכל אדם, אמר לו הנותן, לא נתתי
19 לך את החצר והסעודה שלי כדי שתקדישם לשמים, שהרי פירשתי
20 לך שנתתי אותם כדי שיאכל אבי עמנו, ואם אתה מקדישם, נאסר
21 גם עליו להנות מהם. אמר לו המקבל, לא נתתי לי את שלך במתנה
22 גמורה, אלא כדי שתהא אתה ואבך ואבך אבך ויורשין בסעודה, ויפדו
23 זה לזה – מתפייסים זה עם זה, ויהא העון של האב והבן שעוברים
24 על הנדר, תלוי בראשו של המקבל, כיון שהוא גרם על ידי שקיבל
25 את החצר והסעודה, ומחמת כך אוכל האב, וכיון שאין המתנה
26 גמורה, נמצא שאוכל משל בנו שהדירו הנאה. מביאה המשנה:
27 אמרו חכמים כשבא מעשה זה לפניהם, שאכן כל מתנה שאינה –
28 שאין נהוג בה דין זה, שאם תקדישה המקבל תהיה מוקדשת, אינה
29 מתנה כלל. וסבר שמאי שבמעשה זה המתנה אינה מתנה משום
30 שעבר על דעת הנותן כשהקדישה, וגם סבר שהאב נתן ליונתן על
31 מנת שלא יתן לבניו, ואם כן המתנה שנתן יונתן לבנים אינה מתנה,
32 כיון שעבר בזה על דעת הנותן.

33 מאחר והובא לעיל מעשה ביונתן בן עוזיאל, מביאה הגמרא
34 ברייתא העוסקת בגדלותם של תלמידי הלל הזקן ובראשם יונתן
35 בן עוזיאל: תנו דבן בברייתא, שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן,
36 שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה במשה רבינו אלא שהדור
37 לא היה ראוי, שלשים מהן ראויים שתעמוד להן חמה ביהושע בן נון
38 שעמדה לו השמש בגבעון (יהושע י יג), ועשרים מהם היו בינוניים.
39 גדול ששכולם – שבכל הבינוניים, היה יונתן בן עוזיאל. קטן ששכולם
40 דבן יוחנן בן זבאי. אמרו עליו על דבן יוחנן בן זבאי, שהיה גדול כל
41 כך, שלא הניח מללמוד מקרא – תורה שבכתב, ומשנה – ששה
42 סדרי משנה וברייתות, נמרא – סברת המשניות, ותלכות – הלכה
43 למשה מסיני, ואגדות – מדרשי פסוקים, דקדוקי תורה – כגון
44 ריבויים שמרבים מיתור אות בפסוק, ודקדוקי סופרים – מה שגורו
45 חכמים כדי שלא יעברו על איסור תורה, וקלין וקמורין – דברים

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום 22/5 (ולפלא גדול על אברך ישיבה מגזע אנ"ש ותמימים שבמכתבו יורה
התאריך למספרם, בה בשעה שבאותו יום עצמו אמר היום יום חמישי בשבת, מיוסד על הציווי זכור
את יום השבת לקדשו, ולא עוד שהוא בימי הגבלה דמתן תורה).

בו שואל בהנוגע לחינוך, אם יהי זה בישיבה או ברשת בתכנית ישובי-ספר.

המשך בעמוד הבא

בבא בתרא דף קלד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצג

הגמרא מקשה על דברי שמואל. אם המשנה באה לחדש שאב
נאמן לומר 'זה בני' כדי ל'וירש', פשיטא – פשוט הדבר, שהרי יש
לו 'מיגו', והיינו שמתוך שיכול לתת לו את נכסיו במתנה, נאמן גם
לומר שהוא בנו כדי להוריש לו אותם.
מכח הקושיא מסיקה הגמרא, שבאמת רק לענין ל'מפור' את אשתו
מן ה'יבום, אצטריךא ליה – הוצרך התנא לחדש דין זה.
מקשה הגמרא: הא נמי תנינא – הרי גם דין זה שנינו במשנה
במסכת קידושין (סד), שאמרו שם בדין נאמנות אדם לומר על
אשתו שזוקקה ליבום, שמי שאמר בשעת מיתתו, יש לי בנים ואין
אשתי זקוקה ליבום, נאמן. אבל אם אמר יש לי אחים וזקוקה אשתי
ליבום אחר מיתתי, אינו נאמן לאסור אותה להנשא לכל אדם, ואם
כן מדוע צריך התנא לשנות במשנתו שנאמן להתירה לכל אדם.
מתרצת הגמרא: ה'תם – במשנה בקידושין מדובר, ולא מוחקין לו
ב'תם – באופן שלא ידוע לנו שיש לו אחים, ואם כן אשתו בחזקת
שאמרה זקוקה ליבום, ולכן נאמן, אך לא היינו יודעים שנאמן
כשידוע לנו שיש לו אחים. אבל ה'תם – במשנתו חידש התנא
שנאמן לפוטרה מיבום, אף על גב דמוחקין ליה ב'תם – אף כשידוע
שיש לו אחים, והשמיענו התנא שנאמן במיגו אף נגד החזקה
שזוקקה ליבום.
הגמרא מבארת מדוע בעל נאמן לומר 'זה בני' כדי לפטור את
אשתו מיבום: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני מה
אמרו שבעל שאומר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ובעל
ש'אמר ג'רשתי את אשתי ואינה זקוקה ליבם, נאמן, כיון שיש לו
'מיגו' שיכול לגרש אותה עכשיו בפנינו, לכן אף כשאומר 'זה בני',
נאמן לפוטרה מיבום, במיגו שיכול לומר גרשתי.
רב יוסף מתקשה בדברי רב יהודה רבו: אמר רב יוסף מ'ריה
ד'אברהם – ריבוננו של עולם, וכי אפשר ששמעתי מרב יהודה
לבאר כך את טעם המשנה, הרי תלי תניא ב'תנא – תולה את
טעם הדין במשנתו, בדין שאינו כתוב לא במשנה ולא בברייתא,
שהרי הדין שבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, אינו מבואר לא
במשנה ולא בברייתא, והוא עצמו צריך טעם.
רב יוסף מיישב שרב יהודה אמר שנאמן במיגו, בלא לתלות בדין
אחר: אמר ר' א' אתמר הכי איתמר – אלא מה שאמר לי רב יהודה
לבאר טעם משנתו כך אמר, אמר רב יהודה אמר שמואל, מפני
מה אמרו שהאומר זה בני, נאמן לפוטרה מיבום. הואיל ובידו
ל'גרשה עכשיו, ולפוטרה מיבום.
הגמרא מביאה מחלוקת אם בעל נאמן לומר 'גרשתי את אשתי'
לפוטרה מיבום: אמר רב יוסף השתא ד'אמרת – עכשיו שאמרת
שנאמנות הבעל לומר זה בני, הוא משום שאמרין 'הואיל' ובידו
לגרשה, אם כן מאותו טעם בעל שאמר ג'רשתי את אשתי, נאמן
לפוטרה מיבום, הואיל ובידו ל'גרשה'.
הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן שחולק על רב יוסף: בי א'תא
נ-כשבא) רב יצחק בר יוסף, אמר רבי יוחנן, שבעל שאמר ג'רשתי
את אשתי אינו נאמן לפוטרה מיבום במיגו שבידו לגרשה עכשיו,
כיון שאם היה מגרשה היה יוצא קול שגרשה, ועכשיו שאין קול,
הרי זה כאילו יש כאן עדים שלא גרשה, ואין אומרים מיגו במקום
שיש עדים נגדו.
מ'נפח נ-הפית) רב שש'ת רוח ב'רית, דרך שחוק, כאדם שמשליך
קש מתחת ידו לאיבוד על ידי ניפוח, והתכוין לומר בכך שא'ל ליה
הואיל ד'רב יוסף – נדחה מה שאמר רב יוסף שבעל שאומר גרשתי,
נאמן הואיל ובידו לגרשה, שהרי אמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן

שאינו נאמן.
הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן: איני – האם כך אמר רבי
יוחנן, והא אמר רבי חי'א בר אבין אמר רבי יוחנן, בעל שאמר ג'רשתי
את אשתי, נאמן לפוטרה מיבום, ולא כמו שאמר רב יצחק בר יוסף
בשם רבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: לא קשיא – לא קשה סתירת דברי רבי יוחנן, כיון
ש'תאן – מה שאמר רבי יוחנן שבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו
נאמן, מדובר באופן שהבעל אומר שגרש את אשתו כדי להיות
נאמן ל'מפרע' – לפני הזמן שאומר כן, כגון שאמר באחד באייר
שגרשה באחד בניסן, ובאו עדים שזינתה בט"ו בניסן, שבזה אינו
נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע ולפוטרה ממיתה, שהרי אין לו
מיגו, כיון שאינו יכול לתת לה גט עכשיו ולגרשה למפרע. ו'תא –
מה שאמר רבי יוחנן שנאמן לומר גרשתי את אשתי, מדובר
שאומר כן כדי להיות נאמן רק מכאן ול'תא, כגון שאמר גרשתי
את אשתי, או שאמר גרשתי את אשתי עכשיו, שתועיל אמירתו
לענין שאם תזנה מכאן ולהבא, תפטר ממיתה. ובזה נאמן, כיון
שיש לו מיגו שיכול לגרשה עכשיו בפנינו.
הגמרא מסתפקת כשאומר שגרשה למפרע, אם יהיה נאמן מכל
מקום לגבי מה שנוגע מכאן ולהבא: אי'עניא להו – ונטפוק בני
הישיבה, באופן שאמר הבעל שגרשה ל'מפרע, שאמר בזה רבי
יוחנן שאינו נאמן למפרע, מהו ל'הימניה להבא – האם נאמן לו
לענין הדברים שהיה להבא, וכגון שאם תזנה אשתו מכאן ולהבא
תהיה פטורה. ונידון הספק הוא, מי פ'ליגין ד'בורא – האם מחלקים
את דיבורו, דהיינו שרק לענין מה שאמר שגרשה למפרע אינו
נאמן, משום שאין לו מיגו, אבל במה שאמר שגרשה, נאמן לענין
הדברים שהיה להבא, שבזה יש לו מיגו שבידו לגרשה, או לא
פ'ליגין ד'בורא – או שלא מחלקים את דיבורו, ומכיון שאינו נאמן
לומר שגרשה למפרע, אינו נאמן כלל לומר שגרשה, שהרי הוא
עצמו טען רק גרשתי למפרע ובזה אינו נאמן.
הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים בזה: אומרת הגמרא: שרב מארי
ו'רב נ'כיד נחלקו בזה, חד – אחד מהם אמר ש'פליגין – מחלקים את
דיבורו, ונאמן מכאן ולהבא. ו'חד אמר שלא פ'ליגין – אין מחלקים,
ואינו נאמן גם מכאן ולהבא.
הגמרא מקשה על מי שאומר שלא פליגין, מדברי רבא שאמר
'פליגין דיבורא' בענין אחר. מקשה הגמרא: מאי ש'תא – במה שונה
הדין של בעל שאומר גרשתי את אשתי למפרע, שאינו נאמן גם
לגבי להבא, כי לא פליגין דיבורא, מ'דקא – מהדין של רבא
(ספנהדין). ד'אמר רבא, שאדם שמעיד בבית דין ואומר, איש פ'ליגין
בא על אשתי, והרי הוא חייב מיתה מדין בא על אשת איש, הדין
הוא שהוא – המעיד ובעל הנבעלת, ועד אחר מ'מ'רשין בעדותם
ל'הורגו – את הבעל. מדייקת הגמרא: מצטרפים רק ל'הורגו – את
הבעל, ולא ל'הורגו – את אשתו, כיון שהבעל פסול להעיד עליה.
אם כן מוכח ש'פליגין, שהרי נאמן למה שנוגע ל'בעל, ומה שנוגע
לאשתו אינו נאמן, ואם כן מדוע לענין בעל שאמר גרשתי את
אשתי, יש מי שסובר שלא מחלקים דיבור אחד לשנים. מתרצת
הגמרא: ב'תרי ג'ופי – בשני אנשים, דהיינו הבעל והאשה, פ'ליגין –
חולקים את עדותו, כי לגבי הבעל הרי מאמינים לכל עדותו,
ולגבי האשה אינו נאמן כלל, אבל כשעדותו היא ב'תרי ג'ופא – על
גוף אחד, דהיינו כשמעיד על האשה שגרשה למפרע, לא פ'ליגין
– לא מחלקים את עדותו, לומר שגרשה עכשיו ולא למפרע.

כיוון שה'קבלת עול מלכות שמים' באה מצד האדם, שהוא קיבל עליו להיות עבדו של המלך, הרי בביטול זה מעורבת גם מציאותו של האדם.

ממאמר שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז